

Fylkesmannen i Nordland
Moloveien 10
8002 Bodø

Trondheim, 30.09.2014

Deres ref.:
[Deres ref.]

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2014/11700

Saksbehandler:
Jarle Steinkjer

Tillatelse til behandling mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* i vassdrag i Rana-regionen - Rana, Hemnes, Leirfjord og Vefsn kommune

Miljødirektoratet gir tillatelse etter forurensningsloven §§ 11 og 16, samt dispensasjon etter lov om laksefisk og innlandsfisk m.v. §§ 37 og 13, til bruk av inntil 11 000 liter CFT-legumin i Rana-regionen. Hovedformålet med å gjennomføre en rask rotenonbehandling er å unngå spredning av *Gyrodactylus salaris* til øvrige laksevassdrag i regionen og til vassdrag i naboregionene. I denne saken mener vi disse forholdene veier tyngre enn de skadene behandlingen påfører naturmangfoldet i behandlingsområdet. Mattilsynets regionkontor mener det er viktig med en rask reduksjon av smitterisiko i Rana-regionen og har fattet vedtak om kjemisk behandling. Tillatelsen gis på vilkår.

Bakgrunn

Fylkesmannen i Nordland søker i brev av 17. september 2014 om tillatelse til å behandle Ranavassdraget med rotenon for å bekjempe lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*. Hovedformålet med en hurtig behandling er å unngå spredning til øvrige laksevassdrag i regionen og til vassdrag i naboregionene. Dette er nærmere beskrevet i beredskapsplanen for Rana-regionen. Fylkesmannen søker også om tillatelse til å kunne behandle øvrige vassdrag i smitteregionen dersom det skulle vise seg nødvendig for å utrydde *G. salaris* fra smitteregionen. Fylkesmannen viser til at Mattilsynet, regionkontoret for Nordland, i brev av 15.09.14 har fattet vedtak om kjemisk behandling av vassdrag i Rana-regionen. Mattilsynets vedtak gjelder fram til regionen er friskmeldt.

Laksebestanden i Ranaelva har tidligere vært regnet som utryddet i naturen på grunn av parasitten. På tross av årlig overvåkning har ikke parasitten blitt påvist i elva siden den kjemiske utryddelsesaksjonen i 2003/2004. Elva ble friskmeldt av Mattilsynet i 2009. Laksebestanden har siden blitt bygd opp igjen fra genbanken, og det har de siste årene vært et høstbart overskudd.

Som del av Mattilsynets overvåkingsprogram ble det funnet fisk infisert med *G. salaris* i sideelva Tverråga til Ranaelva 10. august. Etter påvisningen ble det iverksatt innsamling av lakseunger fra andre vassdrag i Rana-regionen. Det ble samlet inn og analysert 247 lakseunger fra Røssåga og 37 fra de mindre vassdragene. *G. salaris* ble ikke påvist på noen av de innsamlede lakseungene. Det ble

også gjennomført utvidet innsamling av lakseunger i Ranaelva, til sammen 98 eldre lakseunger fra åtte stasjoner. På bakgrunn av resultatene fra disse undersøkelsene konkluderte Veterinærinstituttet at *G. salaris* etablerte seg først på den øverste delen av lakseførende strekning i Ranaelva.

Mattilsynet har iverksatt kartlegging ovenfor lakseførende strekning for om mulig å finne opprinnelsen til smitten. Kartleggingen omfatter prøveuttak av røye og utsatte lakseunger over anadrom strekning. Det er så langt analysert 278 røyer og 37 lakseunger i denne kartleggingen uten at smitte er påvist.

I forbindelse med utarbeidelse av beredskapsplanen for kjemisk behandling i Rana-regionen, som ble laget med tanke på eventuell ny påvisning av *G. salaris*, ble det i 2008 gjennomført en lokal høring. Høringen ble kunngjort i lokale og regionale aviser. Høringsuttalelsene ble ettersendt til daværende Miljøverndepartementet, med kopi til daværende SFT og DN. Ut fra den situasjonen som nå er oppstått, og behovet for en hurtig behandling, ber Fylkesmannen om at høringen fra 2008 blir vurdert som tilstrekkelig grunnlag for å behandle søknaden, jf bestemmelsene i forurensningsforskriftens § 36-6.

Forhåndsvarsling

Det fremkommer av § 36-5 i forurensningsforskriften at berørte offentlige organer og myndigheter, organisasjoner som ivaretar allmenne interesser som vedtaket angår, eller andre som kan bli særlig berørt, skal forhåndsvarsles direkte før vedtak treffes og gis anledning til å uttale seg innen nærmere angitt frist.

I tillegg skal forurensningsmyndigheten før vedtak treffes i saker som kan ha vesentlig betydning for en ubestemt krets av personer gi allmennheten anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist, jf. § 36-6 i forurensningsforskriften. Varsel til allmennheten skal kunngjøres på måter som er egnet til å gjøre allmennheten oppmerksom på saken.

Forhåndsvarsel etter § 36-5 og 36-6 i forurensningsforskriften kan imidlertid unnlates dersom det av hensyn til miljøet, behov for løsning på et akutt problem eller tungtveiende samfunnsinteresser haster med å gi tillatelse, jf. § 36-7 andre ledd punkt a.

Påvisningen av *G. salaris* i Ranaelva har medført stor oppmerksomhet i lokale og regionale medier. Fylkesmannen hadde i 2008 en beredskapsplan for Rana-regionen på høring. Foreliggende søknad er bygget på innholdet i beredskapsplanen. Miljødirektoratet har vurdert at funnene som ble gjort i august 2014 av *G. salaris* i Ranaelva er et akutt problem og at det haster å få gjennomført den omsøkte rotenonbehandlingen for å unngå at parasitten sprer seg til nærliggende områder. Dette med spesielt hensyn på at Ranfjorden og Ranavassdraget er klassifisert som nasjonal laksefjord og nasjonalt laksevassdrag, og at dersom *G. salaris* spres vil parasitten utgjøre en stor trussel for de naturlige laksestammene i området. Av hensyn til behovet for rask reaksjon på et akutt problem, og de store samfunnsmessige og økonomiske konsekvensene en videre spredning i regionen vil medføre, gjøres det unntak fra kravet om forhåndsvarsel til andre enn sakens parter og allmennheten, jf. § 36-7 andre ledd bokstav a.

Fylkesmannen har sendt kopi av søknaden om behandling til aktuelle kommuner, elveeierlag og brukerinteresser. Miljødirektoratet har forespurt disse om innspill og merknader til søknaden med frist for å sende inn kommentarer satt til 26. september 2014, jf. § 36-5 i forurensningsforskriften. Miljødirektoratet mener behovet for rask reaksjon, og de store samfunnsmessige og økonomiske konsekvensene en videre spredning i regionen vil medføre, tilsier at delvis oppfylt krav om direkte forhåndsvarsel i § 36-5, tidligere høring og forespørsel om innspill til søknaden i dette tilfellet er tilstrekkelig.

Rana kommune har i sitt svar på forespørselen uttrykt at de setter pris på at det responderes raskt på påvisning av smitte og at tiltak gjennomføres innen kort tid, og mener at dette viser at Fylkesmannens beredskapsplan fungerer. Rana kommune uttrykker støtte til Fylkesmannens søknad om bruk av CFT-Legumin som bekjempelsesmiddel. Miljødirektoratet har ikke mottatt noen andre kommentarer.

Vurdering etter lakse- og innlandsfiskeoven

Etter lakse- og innlandsfiskeoven § 37 tredje ledd nr. 1 er det i utgangspunktet forbudt å bruke "stoff med giftig, lammende eller kvelende virkning" til avliving av fisk. Miljødirektoratet kan imidlertid for det enkelte tilfelle dispensere fra dette forbudet, jf. § 37 syvende ledd.

Den omsøkte rotenonbehandlingen faller inn under § 37 tredje ledd nr. 1. Ved vurderingen av om det skal gis dispensasjon etter syvende ledd må formålet i lakse- og innlandsfiskeoven legges til grunn. Formålet er "å sikre at naturlige bestander av anadrome laksefisk, innlandsfisk og deres leveområder samt andre ferskvannsorganismer forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens mangfold og produktivitet bevares. Innenfor disse rammer skal loven gi grunnlag for utvikling av bestandene med sikte på økt avkastning, til beste for rettighetshavere og fritidsfiskere". Direktoratet mener at en behandling som omsøkt vil være i samsvar med lakse- og innlandsfiskeovens formål i § 1 fordi målet er å bevare laksebestandene i Rana-regionen på lang sikt.

Erfaringer fra tidligere infeksjon av *G. salaris* i Rana-regionen tilsier at de lokale laksestammene vil bli utryddet som følge av parasitten. Dersom Ranaelva blir liggende som en smittekilde vil smitten før eller seinere spre seg og medføre at andre laksestammer i nærliggende områder vil bli infisert. En rask behandling for å redusere smitterisiko er derfor nødvendig, jf også Mattilsynets vurdering av smitterisiko. Det ble i 2011 og 2012 gjort forsøk på å utrydde *G. salaris* fra Lærdalselva med kombinasjonsmetoden (surt aluminium og rotenon). Lærdalselva er for tiden i Mattilsynets friskmeldingsprogram, og friskmelding vil tidligst skje i 2017. Inntil en eventuell friskmelding av Lærdalselva er rotenonbehandling den eneste metoden man har lyktes å utrydde parasitten med.

Ålen som befinner seg i Ranaelva på behandlingstidspunktet vil bli direkte påvirket. Den europeiske ålen tilhører en felles bestand og forplanter seg i Sargassohavet. Yngelen driver mer eller mindre passivt til europeiske farvann hvor den vokser opp i saltvann langs Atlanterhavskysten og i Middelhavet, eller den kan vandre opp i ferskvann. Ål har ingen lokal genetisk tilpasning, f eks til vassdrag. Ut fra det man vet skjer oppvandringen i vassdrag tilfeldig. Når kjønnsmodningen begynner, starter den lange vandringen tilbake til gyteområdet.

Ål har vært i tilbakegang i hele Europa. Årsaken til nedgangen er ikke kjent. Som følge av nedgangen er ål vurdert som en kritisk truet art.

Det er tidligere gjort forsøk på å fiske opp ål i forkant av rotenonbehandlinger, seinest før behandlingen av Rauma-regionen. Erfaringene viser at dette er svært innsatskrevende og resulterer i fangst av noen få individer. Oppvandring av ål fra sjøen etter en rotenonbehandling påvirkes ikke av slike oppfiskingstiltak. Bevaringstiltak for ål i Ranaelva er derfor vurdert som lite formålstjenlig.

Det er iverksatt tiltak for bevaring av sjørørret fra Ranaelva slik at bestanden bygges opp igjen etter ferdig behandling. Laksestammen fra Ranaelva er sikret i levende genbank på Bjerka slik at gjenoppbygging av bestanden kan starte når parasitten er borte fra elva.

Vurderingene i forhold til Naturmangfoldloven som er gjort under, jf «vurdering etter forurensningsloven», gjelder tilsvarende.

Vurdering etter forurensningsloven

I vurderingen av om det skal gis tillatelse etter forurensningsloven § 11, eventuelt på hvilke vilkår jf. § 16, skal det legges vekt på de forurensningsmessige ulemper ved tiltaket sammenholdt med de fordeler og ulemper som tiltaket for øvrig vil medføre, jf. § 11 siste ledd. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, jf. § 7.

En eventuell tillatelse etter forurensningsloven forutsetter at tiltaket ikke er i strid med vannforskriften. Etter vannforskriften § 4 skal tilstanden i overflatevann beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand. Det omsøkte tiltaket har som mål å forbedre den samlede økologiske tilstanden på sikt, men vil samtidig medføre en midlertidig forverring av den økologiske tilstanden. Ettersom forringelsen forventes å være kortvarig og at tiltaket forventes å gi langsiktige positive resultater, mener Miljødirektoratet at tiltaket ikke er i strid med miljømålet i vannforskriften § 4.

Rotenon er ikke en artsspesifikk behandlingsmetode, siden all fisk dør og andre vannlevende organismer og bunndyr blir påvirket. De akutte effektene av denne type kjemikalieutslipp er i utgangspunktet ikke forenlig med kjemikaliepolitikkenes mål om å minimere risiko for utslipp av kjemikalier som forårsaker miljøskade, jf. St. mld. nr. 14 (2006-2007). Miljødirektoratet mener at man så langt som mulig må tilstrebe bruk av alternative metoder til kjemikaliebruk i behandling av vassdrag og innsjøer, i tråd med substitusjonsplikten, jf. produktkontrollloven § 3a. Det skal derfor foreligge tungtveiende grunner for gjennomføring av rotenonbehandling.

Formålet med den omsøkte rotenonbehandlingen er å forhindre spredning av *G. salaris* til andre vassdrag og regioner med de konsekvenser dette medfører. *G. salaris* er en fremmed art i Norge, jf. naturmangfoldlovens § 3 bokstav e, og spredningsfaren vurderes som akutt. Parasitten er svartelistet, og den har negative effekter på økosystemer og stedege arter. Dersom parasitten får etablert seg i området vil den utrydde bestandene av laks i Rana-regionen.

Fylkesmannen i Nordland har i forbindelse med søknaden om rotenonbehandling av vassdrag i Rana-regionen utarbeidet et notat som tar for seg de biologiske verdiene som er registrert i området og

hvilke effekter rotenonbehandling kan ha på økosystemet. Notatet baserer seg på de registreringene som er gjort i Naturbase og erfaringer fra tidligere behandlinger. Rotenon påvirker gjellepustende dyr, herunder fisk og en del vannlevende insekter. Pattedyr, fugl, amfibier, krepsdyr, bløtdyr og egg/rogn vil ikke påvirkes i vesentlig grad av rotenonbehandlingen, utover at de arter som livnærer seg på fisk vil få begrenset mattilgang umiddelbart etter rotenonbehandlingen.

Hensikten med rotenonbehandlingen er at villaksen skal ivaretas på lang sikt og forekomme i levedyktige bestander, jf. naturmangfoldloven § 5. Utover informasjonen som er beskrevet ovenfor fremkommer det ikke opplysninger om særskilt hensynskrevende arter i området. Miljødirektoratet mener at den omsøkte rotenonbehandlingen på lang sikt ikke vil utgjøre noen trussel for oppnåelsen av forvaltningsmålet for artene som lever i og ved vassdraget, jf. naturmangfoldloven § 5.

Det foreligger kunnskap om faunaen i området, blant annet gjennom Naturbase, og miljømessige konsekvenser av rotenonbehandling, jf. Fylkesmannens vedlegg til søknaden: Notat om biologiske verdier og effekter av rotenonbehandling, og vurderinger gjort ved forrige kjemiske behandling i 2003-2004. Miljødirektoratet har vurdert at kravet om tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven § 8 anses for å være oppfylt.

Konsekvensene ved smitte av *G. salaris* er godt kjent, og det er gjort mange studier av effektene av rotenon på kort og lang sikt. I tillegg har Ranavassdraget tidligere blitt rotenonbehandlet. Konsekvensene ved tiltaket er derfor godt kjent. Miljødirektoratet mener derfor at føre-var-prinsippet ikke kommer til anvendelse i den aktuelle saken, jf. naturmangfoldloven § 9.

Etter naturmangfoldloven § 10 skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for. I den aktuelle saken om behandling av Rana-regionen med rotenon skal derfor andre påvirkninger vurderes sammen med den omsøkte behandlingen. Den omsøkte rotenonbehandlingen vil gi en lokal kortvarig negativ effekt i tiltaksområdet. Undersøkelser utført i forbindelse med tidligere rotenonbehandlinger i området og andre lignende områder viser imidlertid at skadeomfanget vil være begrenset i tid og rom, og rekolonisering av arter vil skje raskt. Fordi laks er en nøkkelart i vassdrag der den naturlig forekommer, vil en rotenonbehandling for å fjerne *G. salaris* redusere belastningen på økosystemet i smitteregionen. Miljødirektoratet anser derfor at den omsøkte rotenonbehandlingen vil være i tråd med prinsippet om samlet belastning, jf. naturmangfoldloven § 10.

Basert på erfaring med alternative behandlingsmetoder har Miljødirektoratet vurdert at rotenonbehandling er det beste alternativet for å fjerne parasitten fra smitteregionen og dermed også forhindre videre spredning til andre vassdrag, jf. naturmangfoldloven § 12. Vi viser i denne sammenheng også til vår vurdering etter laks- og innlandsfiskeloven.

Konklusjon og vedtak

Virkningene av tiltaket er lokale og kortvarige. Skadeomfanget vil være begrenset i tid og rom og rekolonisering av påvirkede arter vil skje relativt raskt. Miljødirektoratet gir tillatelse etter forurensningsloven §§ 11 og 16, samt dispensasjon etter lov om laksefisk og innlandsfisk m.v. § 37 og § 13 til bruk av inntil 11 000 liter CFT-legumin i Rana-regionen.

Vilkår for tillatelse:

1. Fylkesmannen i Nordland skal legge til rette for at fiskebestandene i vassdrag som behandles, så raskt som mulig reetableres.
2. Opplysninger framkommet i søknaden er lagt til grunn for tillatelsen. Vesentlige endringer skal tas opp med Miljødirektoratet i god tid før endringene blir gjort gjeldende.
3. Miljødirektoratet eller den Miljødirektoratet gir myndighet skal til enhver tid ha tilgang til området for tilsyn.
4. Den ansvarlige skal ha nødvendig beredskap for å hindre, oppdage, stanse, fjerne og avgrense virkningen av akutt forurensning for all virksomhet, jf. forurensningsloven § 40.
5. Behandlingstidspunktet skal optimaliseres med hensyn på mengde, effekt og nedbrytning av kjemikaliet (CFT-Legumin).
6. Informasjon om behandlingen skal legges ut på Fylkesmannens nettside.
7. Det skal varsles når og hvor behandlingen foregår.
8. Behandlingen, inkludert for- og etterarbeid skal gjennomføres i samråd med Veterinærinstituttet.
9. Død fisk skal innsamles og leveres til godkjent mottak.
10. Det skal utarbeides en rapport som beskriver behandlingen.
11. Tillatelsen skal ikke tas i bruk før 3. oktober.
12. Tillatelsen til en eventuell andre gangs behandling gjelder ikke dersom *G. salaris* påvises i vassdraget oppstrøms Reinforsen i Ranavassdraget.

Utslippstillatelsen fritar ikke for erstatningsansvar etter forurensningsskade, jf. forurensningsloven § 10 og kapittel 8.

Klagefrist

Avgjørelsen kan påklages til Klima- og miljødepartementet i samsvar med forvaltningsloven kap. VI. Parter i saken eller andre med rettslig klageinteresse kan klage innen 3 uker fra det tidspunkt melding om avgjørelse er nådd fram til vedkommende part. Klagen skal sendes til Miljødirektoratet, Postboks 5672 Sluppen, 7485 Trondheim.

Klage på dette vedtaket fører ikke automatisk til utsatt iverksetting av vedtaket, jf. forvaltningsloven § 42. Rotenonbehandlingen kan derfor bli gjennomført før klagefristen utløper.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Yngve Svarte
Avdelingsdirektør

Raoul Bierach
seksjonsleder

Kopi:

Mattilsynet	postmottak@mattilsynet.no
Rana kommune	Postmottak@rana.kommune.no
Hilde Sofie Hansen	hilde.sofie.hansen@rana.kommune.no
Hemnes kommune	Postmottak@hemnes.kommune.no
Leirfjord kommune	postmottak@leirfjord.kommune.no
Vefsn kommune	vkop@vefsn.kommune.no
Ragnhild Brennslett	ragnhild.brennslett@online.no
Roald Setsaa	roald.setsaa@gmail.com
Steinar Høgaas	steinar.hogaas@gmail.com
Arne Kalkenberg	arne.kalkenberg@gmail.com
Janitha Ormøy Singdahlsen	Janitha.Ormoy.Singdahlsen@mattilsynet.no
Asle Moen	asle.moen@vetinst.no
Hege Osen Reinfjell	Hege.Osen.Reinfjell@mattilsynet.no
Jørgen Borgan	jobor@mattilsynet.no
Ivar Hellesnes	Ivar.Hellesnes@mattilsynet.no